

Највећа грешка демонстраната који су Петог октобра рушили Милошевића је што, уместо зграде Скупштине у центру Београда, нису заузели седиште Службе државне безбедности на Бањици.

Испоставило се да у државама, попут Србије, главне полуге власти нису у парламенту, него у тајним полицијским службама. Разјарени протестанти у бившој Демократској (какав циничан епитет) Републици Немачкој управо то су учинили 15. јануара 1990. године, проваливши у комплекс злогласног Штазија (Министарства за државну безбедност) у источноберлинском предграђу Лихтенберг. Тамо су затекли агенте Штазија, који је претходних четрдесет година био "штит и мач Комунистичке партије", како покушавају да униште документе Службе. Успели су да исцепају или исеку у фронтале тек пет процената, од укупно четрдесет милиона картона, извештаја, фотографија, микрофилмова и других докумената, који би кад би се у фасциклама поређали један до другог заузели 111 километара (од Београда до Баточине).

Дисидент води архив

Остали документи, према речима Роланда Јана, савезног комесара за архиве служби државне безбедности бивше Источне Немачке брижљиво се чувају, проучавају и користе се у поступцима кажњавања или спречавања припадника и сарадника Штазија да се докопају било какве политичке, јавне или државне функције у данашњој Немачкој. А оних пет посто делимично уништених докумената већ 27 година се реконструишу и око милион и по листова је поново спојено, за шта је немачка држава издвојила више од тридесет милиона евра.

Роланд Јан, којег је на место првог човека архива Штазија именовала влада, у време

комунизма био је дисидент, те је и био привођен и саслушаван у комплексу којим данас руководи. У седом, али виталном човеку нема мржње, ни реваншизма. Показује нам специјално возило Штазија (сада музејски експонат), којим је превожен са другим затвореницима и фотографију, изложену на зиду, на отвореном, из својих студентских дана са траком прелепљеном преко уста на којој пише на немачком: "Забрањено школовање".

Јан истиче да је у берлинској централи Министарства државне безбедности радило седам хиљада агената, док је у целој Источној Немачкој било деведесет хиљада људи на платном списку. Процене броја њихових сарадника крећу се од сто педесет хиљада, преко пола милиона, до чак два милиона, што значи да је сваки седми становник ДДР-а, принудно или добровољно био денунцијант. По једној урбаној легенди зато немачки "чекисти" 1989. године нису пуцали на демонстранте, јер су се плашили да ће побити своје људе.

Камп демократије

Некадашњи "забрањени град" претворен је у Камп демократије који посећују млади из Немачке и других европских земаља. У време наше посете гимназијалци из Француске, рођени после пада Берлинског зида, седели су на поду немачке "Лубјанке" и слушали предавање о злочинима тоталитарног режима и његове службе. Имали су прилику да виде на фотографијама и како су свако писмо и пакет грађана ДДР-а били отворани и прегледани. Комесар Јан напомиње да је Штази настао као хибрид нацистичког Гестапоа и совјетског КГБ-а и да је у много чему ученик надмашио своје учитеље.

Демократска револуција у Немачкој, за разлику од њене српске иначице, која је почела 9. марта 1991, а (како-тако) окончана тек девет година касније, одвијала се у три корака: Деветог октобра 1989. године у Лајпцигу су избиле велике антикомунистичке демонстрације. Само месец дана касније почело је рушење Берлинског зида (вест о томе до неких на Балкану дошла је са закашњењем од двадесет година), а половином јануара 1990. године Штази је већ био архивиран. Његови агенти и доушници нису се (као код неких), распоредили по министарствима, државној управи, јавним предузећима, дипломатији, привреди и другим уносним местима, него су се нашли на оптужницама и бироима рада.

Немачка је законе о осуди злочина тоталитарног комунистичког режима, реформи

служби безбедности, лустрацији, отварању досијеа и рехабилитацији невинно осуђених усвојила још 1990. године и ови прописи максимално штите права прогањаних и шпијунираних (њихова имена и животне ситуације се не објављују, ако то не желе), док је крајње транспарентан према онима који су се огрешили о људска права (добили су публицитет од којег су толико бежали док су радили за тајне службе, хапсили, саслушавали, мучили, претили, уцењивали и осуђивали оне који су мисли друкчије од владајуће касте).

Процес суочавања са злочинима прошлости јесте трауматичан. У архивима Штазија видели смо документе да је отац који се звао Франц шпијунирао супругу, сина, кћерку и унука, али су они после 1990. имали право то да сазнају и да одлуче да ли ће да му опросте или не. (Опростили су му пред смрт кад се тешко разболео, покајао и замолио за опроштај.)

Србија због своје лепше будућности нема право да игнорише и релативизује своју ружну прошлост, посебно период Милошевићевог режима, кад су почињени бројни злочини служби диктаторског пара.

Искуство нас је научило да тамо где држава не претвори недемократску службу безбедности у музеј, служба ту државу претвори у музеј прошлости.

Србија још чека отварање досијеа

Србија још увек нема Закон о отварању досијеа тајних служби, иако је Српски покрет обнове још пре 13 година поднео предлог Закона парламенту. Песник би рекао, "или не да ђаво, или не да Бог", а биће да не дају они који би да и даље у континуитету од 1944. године, како то примећује Вук Драшковић, попут "стражара у логору - надгледају све, туже, суде, жигошу, одликују, убијају, кадрирају, мире, завађају, ослобађају, уцењују, смењују, процењују и оцењују". Комесар Јан истиче да ће Немачка радо помоћи Србији да примени њена позитивна искуства у овој области, али да је услов свих услова - доношење Закона о отварању досијеа. "Пред Србијом је дуг и тежак пут, ако жели да примени немачки модел", поручује први човек архива бившег Штазија. Али и за пут од хиљаду миља потребно је начинити први корак, посебно ако тај пут води у Европску унију.

(Данас)